

Ləhcəli serial qəbahətdir, yoxsa...

Ekspert deyir ki, serial və filmlərdə ləhcəyə yox, yad sözlərə qarşı mübarizə aparmalıyıq

Bu gün kifayət qədər yerli serial izləyicilərimiz var. Hər nə qədər "biz yerli seriallara baxırıq" kimi fikirlər səsləndirilsə də, ancaq reyting nəticələrinə əsasən deyə bilərik ki, yerli seriallar çox izlənilir. Artıq romanları kitabdan deyil, internetdən oxuyanlar kimi, tamaşaçılar da kino əvəzinə seriala baxmağı üstün tutur.

Bu gün isə daha çox ailə-məişət mövzusunda olan, həyatın içindən götürülən hadisələrə, qəhrəmanların yer aldığı seriallara üstünlük verilir. İnsanlar bu seriallarda özlərini görmək istəyir. Belə ki, məhz onların özləri kimi danışan, düşünən hadisələrə şəhlik etmək, qəhrəmanlar görmək arzusunadadır tamaşaçı. Belə olduğu halda çəkilən seriallar daha inandırıcı və maraqlı olur. Bunun üçün də seriallardakı obrazlar yaşadıqları, doğulduqları torpaqların ləhcəsində danışırlar.

Ancaq seriallarda belə danışmaq tərzində bir bəzi obrazlarda ləhcə olduqca bayağı alınır. Hətta elə serial var ki, bir ailənin üzvlərinin hərəsi bir ləhcədə danışır ki, bu da qeyri-peşəkərlik nümunəsi sayılmalıdır. Məsələ ilə bağlı ekspertlərə müraciət etdik.

"Xəzər" telekanalında dram janrında nümayiş olunan "Ata ocağı" və "İmtahan" seriallarının baş ssenaristi, "Qələm" qrupunun rəhbəri Valeh Əhmədov bildirir ki, hər xarakter öz dilində danışmalı, real həyatda necə danışsın serialda da olduğu kimi əks olunmalıdır: "Hər kəs evinin içində məişət dilində danışır. Heç kim işdən çıxıb evinə gəndəndə, ailəsi ilə söhbət edəndə dil qaydalarının bütün normalarına riayət etməyi düşünür. Ləhcə ilə danışmağa gəlincə isə bu, obrazın xarakterindən asılıdır. Əgər bu obraz rayondan gələn bir tipajdırsa, o, mütləq həmin bölgəni təmsil etməlidir. Təmsil etməyin ilkin göstəricisi isə o

"Xalxın evi", "Subaylıq sultanlıqdır- Ay yay yay" komediya seriallarının baş rejissoru Ramin Hacıyev isə seriallarda ləhcənin əleyhinə olanlara öz gileyini bildirdi: "Serial da, komediya da bir dəbdir. Əvvəllər çəkilən filmlərimizdə, teletamaşalarımızda "bacararsan, bacarmaram" kimi pafoslu danışıq tərzini o zaman üçün dəbdə idisə, bu gün elə deyil. Serialda ədəbi dildə danışmaqla heç nə əldə etmək mümkün olmur. Tamaşaçı onu qəbul etmir. Elmi, ədəbi dilin normalarının bütün qayda-qanunlarına riayət edərək, hər hansı komediya filmi, serialını tamaşaçı axıra qədər izləmir. İndi isə çəkilən seriallarda ləhcədən istifadə etmək bizim ən böyük üstünlüyümüzdür. Niyə biz öz bölgələrimizin ləhcəsini efrdə göstərməliyik? Məsələn, mən bu mövsüm də rejissor olduğum seriallarda ləhcəyə çox üstünlük verməmişəm. Serialın duzu, istiotu da ləhcə ilə danışan obrazlardır. Gündəlik həyatda çevrəməzdəki insanların çoxu öz bölgəsinin ləhcəsi ilə danışır. Heç kim ailəsin-

bölgəyə məxsus dilin normalarını qorumaq və həmin bölgəyə xas olan ləhcə ilə danışmaqdır. Məsələn, biz bakılı ləhcəsi ilə şəkili xarakterini verə bilmərik. Belə olduğu halda, obraz tamaşaçılara süni görünəcək. Hər xarakterin öz dili olmalıdır. Ləhcə ilə danışmağı daha çox qabartmağın da əleyhinəyəm. Məsələn, yaşlı bir kişi obrazını veririksə və o, təhsilsizdirsə, biz onu ədəbi dildə, etik normalara riayət edərək danışan kimi təqdim edə bilmərik".

V.Əhmədov deyir ki, serialların ssenarisini yazarkən "pol", "patalok" kimi alınma sözlərdən istifadə etməyə çalışırlar: "Onların əvəzinə "tavan", "döşəmə" kimi sözlərdən istifadə edirik. Seriallarımızda isə ləhcə ilə danışan personajlara çox az yer veririk".

"Xəzər" telekanalında yayımlanan

də ədəbi dilin normalarını qoruyaraq fikrini bildirmir".

Ramin Hacıyev qeyd etdi ki, bu mövsüm "Xalxın evi" serialına Naxçıvan Dövlət Dram Teatrının aktyorunu dəvət edib və yeni mövsümdən serialda Lənkəran, Tovuz, Gəncə ləhcələri ilə yanaşı, Naxçıvan ləhcəsindən də istifadə olunacaq: "Yaxın gələcəkdə başqa bölgələrdə yaşayan aktyorları da seriala cəlb edəcəyəm. Bizim bölgələrimizdə istifadə edilən bu ləhcələrin öz duzu və şirinliyi var. Bir məqamı vurğulamaq istədim, "Serialda ləhcə ilə danışsın deyərək, seriallara maraq ölüb" deyənlərin artıq dövrü keçib. O insanlar özlərini elə göstərməyə çalışırlar ki, hər şeyin ən yaxşısını guya özləri edirlər, bunlardan başqa heç kim heç nə bilmir. İdmançı da nəyəsə nail ola bilme-

yəndə küçədə dava axtarır. Sənət də onun kimidir. Kimsə nəyəsə nail ola bilməyəndə, başlayır uğur əldə edənləri tənqid etməyə. İndi dövr bunu tələb edir, biz də belə çəkirik".

Rejissor köhnə filmlərimizdə də ləhcədən istifadə edildiyini və məhz həmin dialektlərin filmləri daha maraqlı etdiyini dedi: "Köhnə filmlərdə ləhcə və dialektlərdən istifadə edəndə yaxşı idi, bizim serialda istifadə edəndə pis oldu? Bu fikri səsləndirən, hər şeyə biz mız qoymağa çalışan aktyorları indiki serial və filmlərə çəkmirlər. Çünki maraqsızdırlar. Bitməmək üçün danışmaq lazım deyil, təkən vermək lazımdır. O fikri səsləndirən insanlar öyrətsin, görək serialda necə danışmaq lazımdır? Ağsaqqallıq etmək əvəzinə, yaşda və sənətdə özlərindən kiçikləri aşılayırlar. Gəlsin göstərsin, desin ki, əslində komediya belə yox, elə olmalıdır. Görəsən, ləhcədən istifadə olunan seriallara baxıb lağ edənlər nəyə baxıb gülmürlər? Guya onlar bu ləhcə ilə çəkilən komediyalara gülmürlər? Biz əvvəlki komediyalarda da ləhcələrə gülmükdük, bu gün də. O zaman teletamaşalara baxırdılar. Çox möhtəşəm idi, biz də baxıb ləzzət alırdıq. Məsələn, "Hicran" tamaşası o dövrün dəbi idi. "Hicran" başdan ayağa Bakı ləhcəsi ilə qurulmuş bir tamaşa idi. Ən çox maraqlı doğuran teletamaşalar ləhcədə danışılan əhvalatlardır. Tamaşaçı komediya filmlərindəki ləhcəyə gülmür. Azərbaycanda çəkilən serialların əksəriyyətində ləhcədən istifadə olunub. Mənə göstərin görürm, ləhcədən istifadə olunmayan böyük reytingli serial varmı? İndi hər şey tamaşaçıların zövqünə görə hesablanıb. İzleyici əlində pult, televizorun qarşısında oturur və bu kanalda istədiyini görməyəndə başqa kanala çevirir".

R.Hacıyev deyir ki, ləhcə ilə danışanda, bu, tamaşaçıya daha doğma gəlir və belə olduğu halda inandığı bir hadisəyə baxdığını düşünür: "Ləhcə reyting gətirir, reyting isə milyonlarla insan deməkdir. Tək 5-6 nəfər deyil. Biz nə qədər vaxtı, tanqonu sevdiklərimizi desək də, "6-8-lik" ritmi eşidəndə durub oynayırdıq. Bu, bizim qanımızdan, canımızdan gəlir. Çünki bünövrəmiz "6-8-lik" ritmin üzərində qurulub. Bir az da içimizdə, "heç nəyi bəyənməməliyik" kimi bir hissə var. Televiziya da dəblə ayaqlaşmalıdır. Niyə bu gün televiziyalar serial tələb edirlər? İndi şou-proqramlar azlıq təşkil edir. Çünki tələbat ancaq seriallardır. Sabah bəlkə də serial heç dəbdə olmayacaq".

Dilçilik İnstitutunun monitoring şöbəsinin müdiri, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor Sevinc Əliyeva bizimlə söhbətində film və seriallarda bezen bilərəkdən dialekt sözlərdən, müxtəlif bölgələrə məxsus ləhcələrdən istifadə olunduğunu dedi: "Serial və filmlərdə istifadə olunan ləhcə ilə danışmaq tərzini müəllifin xüsusi üslubu kimi qiymətləndirilir. Müəyyən verilişlərimizdə ədəbi dilin normalarına uyğun danışılmalıdır. Ancaq filmlərimiz və seriallarımız da ədəbi dildə olsa, bu, öz effektini, koloritini, bədiiyyətini, keyfiyyətini, marağını itirir. Ədəbi dildə televiziyada, xüsusilə də, xəbər aparıcılarımız danışmalıdır. Amma söhbət bizim filmlərdən, seriallardan gedsin, bir çox obrazların dilində dialekt və ləhcələr çox şirin görünür. Məsələn, Şəki və Naxçıvan dialektləri çox maraqlı səslənir və qəbul olunur. Hətta mən deyirdim ki, Şəkiddən gələn hər hansı bir obraz ədəbi dilin normaları ilə danışsın, o zaman onun obrazı maraqsız və baxımsız olacaq. Biz ilk növbədə serial və filmlərdə və televiziyalarımızda yad sözlərə qarşı mübarizə aparmalıyıq, nəinki ləhcə ilə danışılan ifadələrə. "Mama", "papa", "uje" kimi sözlərin dilimizdə qarşılığı olduğu halda, onları serial və filmlərdə işlətmək qəbahətdir".

Ekspert bildirdi ki, seriallarda yeri gəldikdə, dilimiz orijinal şəkildə qorunub saxlanılır və bezen də obrazı ələ salmaq, gülmək üçün hər hansı bir dialektə obrazı aşığandan yuxarı baxılır ki, bu, yolverilməzdir: "Başqa bir obraza gülmək, onu ələ salmaq üçün dialektədən istifadə etməyin isə qəti əleyhinəyəm".

Xəyalə Reis

Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında KİVDF (Kültürel İncəsənət və Dövlət Fondları) Layihənin istiqaməti: "İctimai və dövlət maraqları"